

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૨૧] ૨ એસ. સી. આર. ૯૯૫

બ્રિજેશ કુમાર

વિરૂદ્ધ

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, તેના સચિવ દ્વારા

(સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન (ક્રિમિનલ) નં.૭૭૩/૨૦૨૦)

૨૨ માર્ચ, ૨૦૨૧

[મોહન એમ. શાંતનગૌદર, ન્યાયમૂર્તિશ્રી અને અજય રસ્તોગી, ન્યાયમૂર્તિશ્રી]

કાનૂની સેવા સત્તાધિકારી અધિનિયમ, ૧૯૮૭ – આ બાબતમાં અરજદારના વકીલને અરજદાર માટે એમિકસ ક્યુરી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા – તેમણે કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું હતું કે આમાં, તેમજ અન્ય બાબતોમાં

તેમને એમિક્સ ક્યુરી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા, તેમને ફક્ત વાંધાજનક ચુકાદા અને તે પહેલાંના ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાની નકલો પૂરી પાડવામાં આવી હતી, જે અસરકારક પ્રતિનિધિત્વને ગંભીર રીતે અવરોધે છે – ઠરાવ્યુ:વકીલો દ્વારા વારંવાર ઉઠાવવામાં આવતી ફરિયાદો પરથી, આ એક સામાન્ય પ્રથાનું પ્રતિબિંબ પડે છે, ખાસ કરીને ફોજદારી બાબતોમાં – આ પ્રથા ફક્ત એવા વકીલોને અપંગ બનાવે છે જેઓ કાનૂની સહાય વકીલો અને પ્રતિનિધિત્વ ન કરાવેલા લોકોના હિત માટે એમિક્સ ક્યુરી તરીકે પોતાને ઓફર કરીને કાનૂની સંસ્થાઓને પ્રશંસનીય સેવા આપવા માંગે છે – કોઈ ચોક્કસ બાબતનો સંપૂર્ણ રેકૉર્ડ પૂરો પાડવામાં ન આવતા, ૧૯૮૭ના કાયદા દ્વારા આપવામાં આવેલ "મફત અને સક્ષમ કાનૂની સેવાઓ"નું વચન ફક્ત ન્યાય અને પ્રતિનિધિત્વની સૌથી વધુ જરૂરિયાત ધરાવતા લોકો માટે જ અધૂરું રહી શકે છે – વધુ સારી અને વધુ અસરકારક કાનૂની પ્રતિનિધિત્વ માટે, નીચેના નિર્દેશો જારી કરવામાં આવે છે:અ) સચિવ, રાષ્ટ્રીય કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળ, તાત્કાલિક અસરથી, ૧૯૮૭ના કાયદા હેઠળ તમામ સંબંધિત અધિકારીઓને સંબંધિત કાનૂની સહાય સલાહકારને કોઈ બાબત સંબંધિત તમામ દસ્તાવેજો (સત્તાવાર અનુવાદો સાથે) ઉપલબ્ધ કરાવવાની સૂચના આપશે;બી) સુપ્રીમ કોર્ટની કાનૂની સેવાઓ સમિતિ અને તમામ હાઈકોર્ટ અને તાલુકા કાનૂની સેવાઓ સમિતિઓને પણ સૂચના આપવામાં આવી છે કે કાનૂની સહાય સલાહકારને આ બાબતના તમામ સંબંધિત રેકૉર્ડ (સ્થાનિક ભાષામાં કોઈપણ

દસ્તાવેજોના સત્તાવાર અનુવાદો સાથે) પ્રદાન કરવામાં આવે.સી) પૂરતી સાવધાની રાખીને, આ કોર્ટ એ પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે આ દસ્તાવેજોમાં દલીલો, સોગંદનામા, સિવિલ કાર્યવાહીમાં દાખલ કરાયેલી અરજીઓ; અને પ્રથમ માહિતી અહેવાલ, ચાર્જશીટ અને સાક્ષીઓના નિવેદનો, ટ્રાયલ કાર્યવાહીનો રેકૉર્ડ, જુબાનીઓ અને ફોજદારી કાર્યવાહીમાં રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવેલા પુરાવાઓ સહિત જોડાયેલા દસ્તાવેજોનો સમાવેશ થશે, પરંતુ તે મર્યાદિત નથી.

રાકેશ વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય, (૨૦૧૧) ૧૨ એસસીસી ૫૧૩; શેખ મુખ્તાર અને અન્ય વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય, (૨૦૨૦) એસ. સી. સી. ઓનલાઇન એસસી ૧૦૯૧-નો સંદર્ભ.

કેસ કાયદો સંદર્ભ

(૨૦૧૧) ૧૨ એસ. સી. સી. ૫૧૩ નો સંદર્ભ પેરા ૬ માં આપવામાં આવ્યો છે

જેલ અપીલ નં.૩૨૨૦/૨૦૧૧ માં અલ્હાબાદ ખાતેની હાઈકોર્ટના ૨૯.૦૮.૨૦૧૮ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા તરફે વકીલ ગગન ગુપ્તા.

કોર્ટનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો

મોહન એમ. શાંતનગૌદર, ન્યાયમૂર્તિશ્રી.

ગુણદોષ પર, અમે આ બાબતે વિદ્વાન ન્યાયમિત્રને સાંભળ્યા છે અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનો અભ્યાસ કર્યો છે.ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ ઉચ્ચ અદાલતે વિગતવાર તપાસ કરી છે અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીની ઝીણવટપૂર્વક તપાસ કરી છે અને તે નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે કે અરજદારને દોષિત ઠેરવવામાં આવે.અરજદાર એક રીઢો ગુનેગાર છે.તે લૂંટ, હત્યા વગેરે કેસમાં સામેલ છે. અમે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનો પણ અભ્યાસ કર્યો છે અને વિવાદિત ચુકાદાઓમાં દખલ કરવા માટે અમને કોઈ આધાર મળતો નથી.આથી, વિશેષ રજા અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને તેને ફગાવી દેવામાં આવે છે.

૨. જો કે, આ બાબત સાથે વિદાય લેતા પહેલા, અમે નાગરિક અને ફોજદારી બંને બાબતોમાં કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા વિદ્વાન વકીલ દ્વારા વારંવાર કરવામાં આવેલી રજૂઆતોના આધારે ચોક્કસ અવલોકનો કરવા માંગીએ છીએ.સામાન્ય રીતે, પ્રતિષ્ઠિત વકીલોની નિમણૂક કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળ અથવા ન્યાયમિત્ર માટે વકીલો તરીકે કરવામાં આવે છે.તેઓ વિકલાંગ અનુભવે છે કારણ કે તેઓ સત્તામંડળ સામે આ બાબતને

અસરકારક રીતે રજૂ કરવા માટે જરૂરી સહાય પૂરી પાડવામાં આવતી નથી તેવી ફરિયાદ સિવાય કોઈ ફરિયાદ કરી રહ્યા નથી.આ સંદર્ભમાં, આપણે નીચે મુજબ ચોક્કસ અવલોકનો કરવા માંગીએ છીએ:—

૩. કાનૂની પ્રતિનિધિત્વનો અધિકાર માત્ર બંધારણની કલમ ૨૧ દ્વારા આપવામાં આવેલા જીવન અને સ્વતંત્રતાના અધિકારના મૂળમાં જ નથી, પરંતુ આપણી ન્યાય પ્રણાલીની સંપૂર્ણતાના પાયા પર બેસે છે, પછી ભલે તે નાગરિક હોય કે ફોજદારી.આ અધિકારને અર્થપૂર્ણ બનાવવા માટે, તે જરૂરી છે કે તે સમૃદ્ધ અને ગરીબ, સમૃદ્ધ અને વંચિત વચ્ચેનો તફાવત ન કરે.ન્યાય અને સમાનતાની માંગણીઓ દ્વારા જરૂરી કાનૂની પ્રતિનિધિત્વનો અધિકાર, આરોપીના આર્થિક વર્ગ અથવા નાણાકીય સંસાધનોથી મુક્ત હોવો જોઈએ.

૪. આ માટે કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળ અધિનિયમ, ૧૯૮૭ (ત્યારબાદ, '૧૯૮૭ અધિનિયમ') ઘડવામાં આવ્યો હતો, જેમાં પોતાના માટે નીચેનો ઉદ્દેશ અને હેતુ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો:

“...સમાજના નબળા વર્ગોને મફત અને સક્ષમ કાનૂની સેવાઓ પૂરી પાડવી, આર્થિક અથવા અન્ય વિકલાંગતાના કારણે કોઈ પણ નાગરિકને ન્યાય મેળવવાની તકોથી વંચિત ન કરવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરવું અને

કાનૂની વ્યવસ્થાના સંચાલનને સમાન તકના આધારે ન્યાયને પ્રોત્સાહન મળે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે લોક અદાલતોનું આયોજન કરવું.”

૫. ઉપરોક્ત પવિત્ર હેતુને પોતાના માટે સુરક્ષિત કર્યા પછી, આ કાયદાએ કાનૂની સહાય અને સેવાઓ માટે નીતિઓ ઘડવા માટે (રાષ્ટ્રીય, રાજ્ય, જિલ્લા અને તાલુકા સ્તરે) કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળોનું રાષ્ટ્રવ્યાપી નેટવર્ક બનાવ્યું છે, તેમજ વિવિધ સ્તરે કાનૂની સેવાઓ કાર્યક્રમના જમીની અમલીકરણ માટે (સુપ્રીમ કોર્ટ, હાઈકોર્ટ અને તાલુકા સ્તરે) કાનૂની સેવાઓ સમિતિઓનું નેટવર્ક બનાવ્યું છે.

૬. ગરીબો માટે ન્યાય મેળવવામાં રહેલી ગંભીર ખામીને ભરવાની જરૂરિયાતને વધુ માન્યતા આપતા, એ પણ એક સુસ્થાપિત સ્થિતિ બની ગઈ છે કે, જ્યાં કોઈ આરોપી કાનૂની પ્રતિનિધિત્વ વિના કોર્ટ સમક્ષ આવે છે, ત્યાં કોર્ટ એમિક્સ ક્યુરીની નિમણૂક કરવા અથવા તેને યોગ્ય કાનૂની સેવા સમિતિને મોકલવા માટે બંધાયેલી છે જે પછી આરોપીનું પ્રતિનિધિત્વ કરવા માટે એક વકીલની નિમણૂક કરશે (રાકેશ વિરુદ્ધ મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય, (૨૦૧૧) ૧૨ એસસીસી ૫૧૩; શૈખ મુખ્તાર અને આંદ્રપ્રદેશ રાજ્ય, (૨૦૨૦) એસસીસી ઓનલાઈન એસસી ૧૦૯૧).

૭. ઉપરોક્ત ઘટનાઓ દરેક ભારતીય નાગરિકને ન્યાય સુલભ બનાવવા માટે નોંધપાત્ર પ્રગતિ દર્શાવે છે.જો કે, વર્તમાન બાબત કાનૂની સહાય સંસ્થાઓની કામગીરીમાં નિરાશાજનક વલણ અમારા ધ્યાનમાં લાવ્યું છે.

૮. આ બાબતમાં અરજદારના વિદ્વાન વકીલ શ્રી ગગન ગુપ્તાની અહીં અરજદાર માટે ન્યાયમિત્ર તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી, સુપ્રીમ કોર્ટની તારીખ ૩.૧૨.૨૦૧૯ ના સહાયક રજિસ્ટ્રારે લખેલા પત્ર દ્વારા.શ્રી ગુપ્તાએ આપણા ધ્યાન પર લાવ્યું છે કે આમાં, તેમજ અન્ય બાબતોમાં તેમને ન્યાયમિત્ર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા, તેમને માત્ર વિવાદિત ચુકાદા અને તેની પહેલાના ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાની નકલો આપવામાં આવી હતી, જે અસરકારક પ્રતિનિધિત્વને ગંભીર રીતે અવરોધે છે.આ, અમારી સમક્ષ હાજર રહેલા વકીલો દ્વારા વારંવાર ઉઠાવવામાં આવતી ફરિયાદોમાંથી, સામાન્ય પ્રથાને પ્રતિબિંબિત કરે છે, ખાસ કરીને ફોજદારી બાબતોમાં.

૯. આ પ્રથા માત્ર એવા વકીલોને વિકલાંગ બનાવે છે જેઓ આપણી કાનૂની સંસ્થાઓને પ્રશંસનીય સેવા આપવા માંગે છે અને અન્યથા બિન-પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતા લોકો માટે પોતાને કાનૂની સહાય વકીલો અને ન્યાયમિત્ર તરીકે રજૂ કરે છે.કોઈ ચોક્કસ બાબતનો સંપૂર્ણ રેકૉર્ડ આપવામાં ન આવે તો, ૧૯૮૭ના કાયદા દ્વારા કરવામાં આવેલ "મફત અને સક્ષમ કાનૂની સેવાઓ" નું

વચન માત્ર ન્યાય અને પ્રતિનિધિત્વની સૌથી વધુ જરૂર હોય તેવા લોકો માટે જ અધૂરું રહી શકે છે.કાનૂની પ્રતિનિધિત્વનો અધિકાર, જો તેનો કોઈ અર્થ હોય તો, અસરકારક કાનૂની પ્રતિનિધિત્વના અધિકારને સમાવિષ્ટ કરવો આવશ્યક છે.

૧૦. આમ, કાનૂની સહાય સંસ્થાઓની સ્થાપનામાં આપણે જે મોટી પ્રગતિ કરી છે તે ન્યાયની અસમાન પહોંચ સામેના સંઘર્ષમાં કાગળના વાઘ ન રહે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે, અમે નીચે મુજબ નિર્દેશ આપીએ છીએ:—

એ. રાષ્ટ્રીય કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળના સચિવ તાત્કાલિક અસરથી ૧૯૮૭ના કાયદા હેઠળ તમામ સંબંધિત અધિકારીઓને સંબંધિત કાનૂની સહાય સલાહકારને સંબંધિત તમામ દસ્તાવેજો (સત્તાવાર અનુવાદો સાથે) ઉપલબ્ધ કરાવવાની સૂચના આપશે.

બી. સુપ્રીમ કોર્ટની કાનૂની સેવાઓ સમિતિ અને તમામ હાઈકોર્ટ અને તાલુકા કાનૂની સેવાઓ સમિતિઓને પણ સૂચના આપવામાં આવી છે કે કાનૂની સહાય સલાહકારને આ બાબતના તમામ સંબંધિત રેકૉર્ડ (સ્થાનિક ભાષામાં કોઈપણ દસ્તાવેજોના સત્તાવાર અનુવાદો સાથે) પ્રદાન કરવામાં આવે.

સી. પૂરતી સાવધાની રાખીને, અમે એ પણ સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે આ દસ્તાવેજોમાં દલીલો, સોગંદનામા, સિવિલ કાર્યવાહીમાં દાખલ કરાયેલી અરજીઓ; અને પ્રથમ માહિતી અહેવાલ, ચાર્જશીટ અને સાક્ષીઓના નિવેદનો, ટ્રાયલ કાર્યવાહીનો રેકૉર્ડ, જુબાનીઓ અને ફોજદારી કાર્યવાહીમાં રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવેલા પુરાવાઓ સહિત જોડાયેલા દસ્તાવેજોનો સમાવેશ થશે, પરંતુ તે મર્યાદિત નથી.

૧૧. અમારી અપેક્ષા છે કે આ નિર્દેશોનું તાત્કાલિક પાલન કરવામાં આવશે અને વધુ સારી અને વધુ અસરકારક કાનૂની રજૂઆત માટે યથાવત્ સ્થિતિ બદલવામાં આવશે.

૧૨. આ આદેશની એક નકલ આ અદાલતની રજિસ્ટ્રી દ્વારા રાષ્ટ્રીય કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળ અને તમામ રાજ્ય કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળોને જરૂરી કાર્યવાહી માટે મોકલવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે.

૧૩. બાકી અરજીઓ, જો કોઈ હોય તો, તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

દિશા નિર્દેશો જારી કરવામાં આવ્યા છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====